

Програма комплексного атестаційного екзамену за фахом, спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійної «Бізнес-аналітика та аудит» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (денна форми навчання)

Укладачі:

к.е.н., доц., завідувач кафедри обліку і оподаткування Р. О. Піскунов;

к.е.н., доц., доц. кафедри обліку і оподаткування О. С. Абрамова;

к.е.н., доц., доц. кафедри обліку і оподаткування С. В. Шубіна.

к.е.н., доц., доц. кафедри обліку і оподаткування Ю. С. Пеняк.

Загальні положення

Атестація здобувачів вищої освіти, які здобувають перший (бакалаврський) рівень, за освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика та аудит», спеціальності 071 «Облік і оподаткування», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту», стандарту вищої освіти за спеціальністю в формі комплексного атестаційного екзамену .

Основним науково-методичним документом, що регламентує зміст атестаційного екзамену, є Програма комплексного атестаційного екзамену за фахом для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» і спрямована на забезпечення комплексного підходу до оцінки теоретичної, методичної та практичної підготовки студентів, виявлення ступеня їх підготовки до майбутньої самостійної діяльності. Атестаційний екзамен - це завершальна стадія оцінювання рівня підготовки фахівців-бакалаврів з фахових дисциплін, передбачених навчальним планом. Проводиться на останньому 4 курсі навчання, 8 семестрі.

Мета комплексного атестаційного екзамену – визначення, на завершальному етапі, рівня досягнень програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю та Освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика та аудит».

Проведення атестації здобувачів вищої освіти за Освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика та аудит» здійснюється екзаменаційною комісією, яка створюється по інституту наказом ректора. Порядок формування, організацію роботи, підбиття підсумків роботи екзаменаційної комісії регламентує Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії для атестації здобувачів вищої освіти. Атестацію проходить кожен студент після повного виконання ним навчального плану. Головою екзаменаційної комісії призначається провідний фахівець, керівник установи в галузі фінансового обліку, аналізу, аудиту та оподаткування.

Характеристика змісту програми. Атестаційний екзамен за спеціальністю перевіряє досягнення результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузь знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 071 Облік і оподаткування та освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика та аудит»:

— знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;

— розуміти місце і значення облікової, аналітичної, контрольної, податкової та статистичної систем в інформаційному забезпеченні

користувачів обліково-аналітичної інформації у вирішенні проблем в сфері соціальної, економічної і екологічної відповідальності підприємств;

- визначати сутність об'єктів обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та розуміти їх роль і місце в господарській діяльності;

- формувати й аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень;

- володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств;

- розуміти особливості практики здійснення обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування діяльності підприємств різних форм власності, організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності;

- знати механізми функціонування бюджетної і податкової систем України та враховувати їх особливості з метою організації обліку, вибору системи оподаткування та формування звітності на підприємствах;

- розуміти організаційно-економічний механізм управління підприємством та оцінювати ефективність прийняття рішень з використанням обліково-аналітичної інформації;

- ідентифікувати та оцінювати ризики господарської діяльності підприємств;

- розуміти теоретичні засади аудиту та вміти застосовувати його методи і процедури;

- визначати напрями підвищення ефективності формування фінансових ресурсів, їх розподілу та контролю використання на рівні підприємств різних організаційно-правових форм власності;

- застосовувати спеціалізовані інформаційні системи і комп'ютерні технології для обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування;

- усвідомлювати особливості функціонування підприємств у сучасних умовах господарювання та демонструвати розуміння їх ринкового позиціонування;

- вміти застосовувати економіко-математичні методи в обраній професії;

- володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження соціально-економічних явищ і господарських процесів на підприємстві;

- володіти та застосовувати знання державної та іноземної мови для формування ділових паперів і спілкування у професійній діяльності;

- вміти працювати як самостійно, так і в команді, проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватися етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття;

- аналізувати розвиток систем, моделей і методів бухгалтерського обліку на національному та міжнародному рівнях з метою обґрунтування доцільності їх запровадження на підприємстві;

- виконувати професійні функції з урахуванням вимог соціальної відповідальності, трудової дисципліни, вміти планувати та управляти часом;

— розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави;

— розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

— зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

Порядок створення, організації та роботи екзаменаційної комісії регламентується

«Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії для атестації здобувачів вищої освіти, які отримують ступінь бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра, спеціаліста, магістра) в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна» (№ 0202-1/215 від 03.06.2015 р) зі змінами, внесеними рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна від 27.03.2017 р., протокол № 5, введеним у дію наказом ректора № 0201-1/146 від 18.04.2017 р.), «Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (№ 0114-1/273 від 29.06.2023 р.), протокол №10, введеним в дію наказом ректора № 0114-1/273 від 22.02.2023 р.

ПРОГРАМА комплексного атестаційного екзамену за фахом включає зміст наступних навчальних дисциплін:

Навчальна дисципліна «ОПОДАТКУВАННЯ»

Тема 1. Сутність і види податків

Соціально-економічна сутність податків. Визначення податків, їх ознаки як економічної категорії. Податки та інші форми платежів до бюджету - плата, відрахування, неподаткові доходи.

Функції податків. Фіскальна функція, механізм її реалізації. Термінологія оподаткування. Елементи податку: суб'єкт (платник) і носій, об'єкт оподаткування, джерело сплати, одиниця оподаткування, податкова ставка, податкова пільга, податковий період, форма податкової звітності. Методи побудови податкових ставок та їх види.

Класифікація податків, її ознаки. Поділ податків за формою оподаткування на прямі та непрямі. Класифікація податків за економічною ознакою об'єкта оподаткування - податки на доходи, споживання і майно. Класифікація за ознакою органів державної влади, які їх встановлюють, - загальнодержавні та місцеві податки. Класифікація податків залежно від способу їх стягнення - розкладні і окладні. Класифікація податків за співвідношенням між ставкою податку та величиною об'єкта оподаткування – прогресивні, пропорційні, регресивні. Класифікація податків за суб'єктом оподаткування – податки, що сплачують юридичні та фізичні особи.

Види прямих податків. Переваги і недоліки прямих податків, проблеми їх справляння. Регулюючий механізм окремих видів прямих податків. Види непрямих податків: акцизи, фіскальні монополії, мито. Переваги та недоліки непрямих податків, їх місце в податковій системі.

Тема 2. Податкова політика і податкова система держави

Податкова система. Поняття податкової системи, наукові основи побудови податкової системи і основні принципи побудови. Структура податкової системи.

Система оподаткування України: поняття та принципи побудови. Основні етапи становлення системи оподаткування в Україні. Необхідність подальшого реформування системи оподаткування.

Податкова політика: поняття податкової політики та напрямки її проведення. Оцінка рівня податкового навантаження на макро- і мікрорівнях. Податкова політика держави: суть, структура та стратегія проведення. Завдання і цілі податкової політики держави. Основні принципи податкової політики в Україні.

Тема 3. Державна податкова служба України

Податкова служба держави. Історія становлення податкової служби в Україні. Організаційна структура органів державної податкової служби та їх основні завдання. Функції Державної фіскальної служби України. Функції

середнього та базового рівня державної фіскальної служби України. Податкова міліція як складова частина органів фіскальної служби та її завдання. Повноваження органів державної фіскальної служби. Обов'язки та відповідальність посадових осіб контролюючих органів.

Основи та організація податкової роботи, її основні елементи. Правове регламентування встановлення та справляння податків. Права, обов'язки та відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства.

Тема 4. Облік платників і надходжень податків до бюджету

Облік платників як один з головних елементів податкової роботи. Особливості обліку юридичних осіб. Порядок реєстрації юридичних осіб. Реєстр юридичних осіб. Державна реєстрація фізичних осіб – платників податків. Присвоєння ідентифікаційних номерів фізичним особам – платникам податків. Особливості постановки на облік фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Особливості постановки на облік фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та отримують доходи з різних джерел.

Облік податків і неподаткових платежів. Особові рахунки, порядок їх відкриття і ведення. Документи, що використовуються для записів в особових рахунках.

Тема 5. Податок на додану вартість

Сутність податку на додану вартість, передумови впровадження та розвиток. Платники податку. Вимоги щодо реєстрації осіб як платників податку. Визначення об'єкта оподаткування. Дата виникнення податкових зобов'язань. Поняття бази оподаткування з податку на додану вартість. Порядок визначення бази оподаткування для операцій різних видів.

Розмір ставок податку. Операції, що включаються в об'єкт оподаткування. Операції, що оподатковуються за нульовою ставкою. Перелік операцій, що не є об'єктом оподаткування. Операції що звільнені від оподаткування. Податковий кредит. Порядок визначення дати податкового кредиту. Електронний реєстр податкових накладних у системі електронного адміністрування ПДВ. Порядок визначення суми податку на додану вартість, що підлягає сплаті до бюджету або відшкодуванню з бюджету.

Тема 6. Акцизний податок

Акцизний податок як форма специфічних акцизів. Історія його становлення в Україні. Правова база оподаткування. Акцизний податок в системі непрямих податків, його недоліки та переваги. Платники акцизного податку. Об'єкт оподаткування для вітчизняних та імпортованих товарів. Перелік підакцизних товарів. Види ставок акцизного податку: специфічні та адвалорні. Пільги з акцизного податку. Порядок обчислення податку з товарів, вироблених на митній території України та товарів, які ввозяться на митну територію України. Особливості обчислення податку за адвалерними

ставками. Особливості механізму оподаткування алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Акцизні марки: порядок їх отримання і використання вітчизняними виробниками та імпортерами. Акцизні склади.

Тема 7. Мито

Мито в системі непрямих податків. Законодавче регулювання справляння мита. Митна політика та її цілі. Термінологія митної справи: митна територія, митний контроль, види переміщення через митний кордон, митна декларація та декларанти.

Платники мита. Об'єкт оподаткування. Порядок визначення митної вартості. Види митних ставок: тверді та процентні. Види процентних ставок: преференційні, пільгові, повні. Пільги для юридичних і фізичних осіб. Порядок визначення суми мита та його сплати на рахунки митних органів. Порядок перерахування мита до бюджету.

Тема 8. Податок на прибуток підприємств

Прибуткове оподаткування в системі податків з підприємств. Загальна характеристика прибутку як об'єкта оподаткування. Бюджетне значення податку на прибуток підприємств.

Платники і ставки податку на прибуток. Об'єкт оподаткування. Порядок визначення доходів та їх склад. Перелік доходів, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування та тих, що не включаються до доходів. Порядок визнання доходів. Склад витрат та порядок їх визнання. Витрати, що не враховуються при визначенні оподатковуваного прибутку. Особливості визначення витрат подвійного призначення. Звільнення від оподаткування та пільги з податку на прибуток. Оподаткування операцій особливого виду. Порядок обчислення податку на прибуток та строки подання декларації.

Тема 9. Податок на доходи фізичних осіб

Податок на доходи фізичних осіб як форма індивідуального прибуткового оподаткування. Бюджетне і соціальне значення податку. Переваги і недоліки податку.

Платники податку. Поняття податкового агента. Об'єкти оподаткування резидентів та нерезидентів. Поняття загального річного оподатковуваного доходу. Загальний місячний оподатковуваний дохід та його структура. Доходи, які не включаються до складу загально місячного або річного оподатковуваного доходу.

Поняття податкової знижки. Перелік витрат, дозволених до складу податкової знижки. Обмеження застосування права на нарахування податкової знижки. Податкові соціальні пільги та порядок їх надання. Розмір соціальної податкової пільги. Ставки податку та порядок його адміністрування. Особи, відповідальні за нарахування, утримання та сплату (перерахування) податку до бюджету. Порядок сплати та подання звітності податковим агентом.

Особливості нарахування та сплати податку з особливих видів доходів. Оподаткування доходів, отриманих фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності. Порядок подання річної декларації про майновий стан і доходи (податкової декларації) та відповідальність платників за порушення податкового законодавства.

Тема 10. Спрощена системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва

Необхідність запровадження спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва (єдиного податку). Законодавче регулювання стягнення єдиного податку. Перелік юридичних і фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які мають право переходу на сплату єдиного податку. Порядок переходу. Перелік податків і зборів, в рахунок яких сплачується єдиний податок. Особливості нарахування і сплати єдиного податку для юридичних осіб. Ставки єдиного податку для суб'єктів підприємницької діяльності - юридичних осіб. Строки і порядок сплати та подання розрахунків для юридичних осіб. Порядок зарахування податку до бюджетів та державних цільових фондів.

Особливості у нарахуванні і сплаті єдиного податку для фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності (СПД). Ставка єдиного податку для СПД - фізичних осіб. Строки і порядок сплати та подання розрахунків для фізичних осіб. Порядок зарахування податку до бюджетів та державних цільових фондів. Правове регулювання справляння податків для сільськогосподарських товаровиробників. Об'єкт оподаткування та ставки податків для сільськогосподарських товаровиробників. Порядок нарахування та строки сплати податків для сільськогосподарських товаровиробників.

Тема 11. Екологічний податок та рентна плата

Підстава і мета встановлення плати за ресурси. Державна власність на ресурси як основа отримання державою доходів за їх використання. Плата за ресурси як інструмент впливу на економне і раціональне використання ресурсів.

Екологічний податок. Його суть і призначення. Платники податку, податкові агенти. Об'єкт та база оподаткування. Ставки податку. Порядок обчислення, подання податкової звітності та сплати податку.

Збір за спеціальне використання води, його законодавче регулювання, платники і об'єкт оподаткування. Ставки збору. Особливості оподаткування окремих груп водних ресурсів. Звільнення від сплати податку. Строки сплати податку та звітність платників.

Збір за спеціальне використання лісових ресурсів. Сутність і призначення збору. Види лісових ресурсів. Платники та об'єкт обчислення збору. Ставки збору. Нархування та строки сплати збору.

Плата за користування надрами. Плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин (платники, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставки, порядок нарахування та сплати

податкових зобов'язань). Плата за користування надрами для видобування корисних копалин (платники, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставки, порядок нарахування та сплати податкових зобов'язань).

Збір за користування радіочастотним ресурсом України. Платники та об'єкт оподаткування. Ставки, порядок обчислення та строки сплати збору.

Тема 12. Інші податки і збори

Місцеві податки і збори як джерело формування місцевих бюджетів. Правове регулювання сплати місцевих податків і зборів. Склад місцевих податків і зборів, особливості їх сплати. Повноваження місцевих органів влади щодо встановлення місцевих податків і зборів. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Туристичний збір.

Тема 13. Ухилення від сплати податків

Сутність категорії ухилення від сплати податків. Основні причини ухилення від сплати податків. Незаконне ухилення від сплати податків як суспільна загроза. Можливі шляхи ухилення від сплати різних видів податків. Заниження сум податків, зборів та інших податкових платежів. Проблемні питання податкового законодавства.

Визначення розмірів збитків від умисного ухилення від сплати податків та їх класифікація. Боротьба з ухиленням від сплати податків.

Узаконені способи зменшення сум податкових зобов'язань. Принципи формування ефективної податкової політики. Чинники мінімізації податкових та неподаткових платежів. Розрахунок коефіцієнтів ефективності оподаткування та пільгового оподаткування.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Податковий кодекс України: Закон України від 23.12.2010 р. № 2856-VI. Дата оновлення: 08.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 08.02.2023)
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення: 18.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 08.02.2023)
3. Про митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text> (дата звернення: 08.02.2023)
4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. Дата оновлення: 04.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 07.02.2023)

5. Податкова система : навч. посіб. / Волохова І. С. та ін.; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків : Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с. URL: <https://tinyurl.com/yexu9jbe> (дата звернення: 07.02.2023)

Допоміжна література

1. Распопова Ю. О., Єрьоміна О. Л. Оподаткування підприємств. Частина 1. Основні засади оподаткування в Україні: навч. посіб. Дніпро : НМетАУ, 2018. 44 с. URL: <https://tinyurl.com/fjn8nf3x> (дата звернення: 07.02.2023)

2. Іванишина О. С., Деміденко Л. С. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності: сучасний стан та напрями її вдосконалення. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7909> (дата звернення: 07.02.2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.5.87](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.87)

3. Абрамова О. С. Рівень податкового навантаження як показник економічної свободи України. *Сучасний стан економіки, обліку, фінансів і права та їх основні проблеми*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 5 жовтня 2021 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2021. Ч. 2. С. 81-83. URL: <http://www.economics.in.ua/2021/10/2.html> (дата звернення: 07.02.2023)

4. Abramova O. Taxburdenas a factor of influence on business competitiveness in Ukraine. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects*. Proceeding sof the 13th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. Pp. 484-488. URL: <https://tinyurl.com/ypn89p9n>

5. Скрипник С. В., Боярова О. А., Дем'янішина О. А. Очікування бізнесу від нової системи оподаткування. *Економіка та держава*. 2022. № 1. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/4.pdf (дата звернення: 07.02.2023) DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.13>

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Дистанційний курс з навчальної дисципліни «Оподаткування». URL: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=3524>

2. Сайт Президента України. URL: www.prezident.gov.ua

3. Сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua

4. Сайт Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua.

5. Сайт Міністерства економіки України. URL: www.me.gov.ua.

6. Сайт Держкомстату України. URL: www.ukrstat.gov.ua

7. Сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>

8. Сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua

9. Сайт Національної бібліотеки України ім. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.

10. Асоціація платників податків України. URL:
<http://www.appu.org.ua/index.html>

11. Сайт «Ціна держави». Проект CASE Україна. URL: <https://cost.ua/>

12. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL:
<https://openbudget.gov.ua/>

Навчальна дисципліна «ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК (РІВЕНЬ А – ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ)»

Тема 1. Основи побудови фінансового обліку

Основні принципи організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в Україні. Функції, завдання та організація фінансового обліку на підприємствах. Фінансовий та управлінський облік. Облікова політика підприємства.

Тема 2. Облік грошових коштів

Класифікація грошових коштів. Порядок ведення касових операцій в національній валюті, його нормативна база та завдання обліку. Документальне оформлення касових операцій. Аналітичний та синтетичний облік наявності та руху грошових коштів в касі. Облік інших грошових коштів.

Форми безготівкових розрахунків, їх характеристика. Порядок відкриття поточних рахунків та здійснення операцій за ними. Документальне оформлення руху грошових коштів на рахунках в банках. Облік безготівкових коштів в системі фінансового обліку.

Облік грошових коштів в іноземній валюті. Поняття валютних цінностей та класифікація валют. Визначення та відображення в обліку курсових різниць. Облік надходження іноземної валюти. Облік вибуття іноземної валюти. Порядок продажу та придбання іноземної валюти. Документальне оформлення операцій в іноземній валюті. Облік операцій на валютних рахунках в банку.

Тема 3. Облік фінансових інвестицій

Фінансові інвестиції: поняття та види. Визнання та оцінка фінансових інвестицій. Документування, синтетичний та аналітичний облік довгострокових фінансових інвестицій. Відображення операцій з обліку довгострокових фінансових інвестицій на рахунках бухгалтерського обліку.

Характеристика рахунків з обліку поточних фінансових інвестицій. Відображення операцій з обліку поточних фінансових інвестицій на рахунках бухгалтерського обліку.

Тема 4. Облік дебіторської заборгованості

Визначення, оцінка і класифікація дебіторської заборгованості. Характеристика рахунків з обліку дебіторської заборгованості.

Документальне оформлення та облік розрахунків з покупцями та замовниками. Облік сумнівної та безнадійної заборгованості.

Облік та документальне оформлення розрахунків за авансами виданими. Облік та документальне оформлення розрахунків з підзвітними особами. Облік та документальне оформлення розрахунків за претензіями. Облік та документальне оформлення розрахунків за нарахованими доходами та з відшкодування завданих збитків. Облік та документальне оформлення іншої дебіторської заборгованості.

Тема 5. Облік необоротних активів

Економічна сутність, класифікація необоротних активів і їх оцінка. Документальне оформлення руху основних засобів. Переоцінка основних засобів, їх облік. Облік надходження основних засобів на підприємство. Облік вибуття основних засобів. Облік ремонтів та модернізації основних засобів. Характеристика методів нарахувань амортизації основних засобів та відображення в системі рахунків фінансового обліку.

Облік та документальне оформлення оренди основних засобів як у орендаря так і у орендодавця.

Особливості обліку та документальне оформлення інших необоротних матеріальних активів.

Склад нематеріальних активів та їх оцінка. Документальне оформлення та облік нематеріальних активів в системі рахунків бухгалтерського обліку. Порядок нарахування амортизації нематеріальних активів.

Тема 6. Облік виробничих запасів

Класифікація виробничих запасів та нормативна база їх обліку. Оцінка виробничих запасів. Документальне оформлення надходження та вибуття виробничих запасів. Організація складського господарства. Облік і звітність на складах. Відображення руху виробничих запасів на рахунках бухгалтерського обліку. Синтетичний та аналітичний облік наявності та руху виробничих запасів

Особливості обліку та документальне оформлення оборотних МШП.

Особливості обліку та документальне оформлення палива. Документування руху паливно-мастильних матеріалів. Синтетичний та аналітичний облік палива.

Тема 7. Облік розрахунків з постачальниками та підрядчиками та іншими кредиторами

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття в фінансовій звітності. Загальна характеристика П(С)БО 11 "Зобов'язання". Визначення, оцінка і класифікація зобов'язань. Види і форми розрахунків з постачальниками та підрядниками. Документування операцій по розрахунках з постачальниками та підрядниками. Синтетичний та аналітичний облік операцій по розрахунках з вітчизняними та іноземними постачальниками та підрядниками.

Поняття, значення та завдання обліку розрахунків за іншими операціями. Первинний, аналітичний та синтетичний облік розрахунків за іншими операціями.

Тема 8. Облік кредитних операцій за розрахунками з банками та іншими позиками

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття в фінансовій звітності.

Визначення та класифікація кредитів. Облік та документальне оформлення витрат пов'язаних з отриманням кредиту. Порядок та документальне оформлення кредитних операцій. Облік короткострокових позик банку.

Облік довгострокових позик банку. Облік поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями. Синтетичний та аналітичний облік позик.

Тема 9. Облік розрахунків за податками та обов'язковими платежами до бюджету

Податкова система України. Види податків та їх характеристика. Загальнодержавні та місцеві податки. Податкове зобов'язання та податковий кредит.

Облік податку на додану вартість. Нормативне регулювання порядку нарахування та сплати ПДВ. Система електронного адміністрування ПДВ. Документальне оформлення операцій з ПДВ.

Облік та документальне оформлення акцизного податку. Нормативне регулювання порядку його нарахування та сплати.

Нормативне регулювання порядку нарахування податку на прибуток. Облік та документальне оформлення нарахування та сплати податку на прибуток. Особливості відображення нарахування податку на прибуток в бухгалтерському та податковому обліку.

Облік податку з доходів фізичних осіб. Нормативне регулювання порядку його нарахування та сплати. Платники податку з доходів фізичних осіб. Визначення соціальної пільги та можливі її розміри. Порядок нарахування та ставка податку з доходів фізичних осіб. Облік нарахування та сплати військового збору.

Синтетичний та аналітичний облік розрахунків за податками і платежами.

Тема 10. Облік розрахунків за страхуванням

Економічний зміст розрахунків за страхуванням та його види.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Облік та документальне оформлення нарахування єдиного соціального внеску та його сплата.

Облік об'єктів, платники та ставки зборів до Пенсійного фонду. Облік індивідуального страхування та страхування майна. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків за страхуванням.

Тема 11. Облік розрахунків з оплати праці

Види, форми і системи оплати на підприємстві. Облік та документальне оформлення нарахування основної заробітної плати.

Порядок розрахунку середнього заробітку. Облік розрахунків допомоги у разі тимчасової непрацездатності. Облік розрахунків щорічної і додаткової відпустки. Облік розрахунків середнього заробітку під час службового відрядження працівника підприємства та в інших випадках.

Економічний зміст створення забезпечення виплат відпусток. Документальне оформлення, розрахунок та облік створення і використання забезпечення виплат відпусток.

Види утримань із заробітної плати. Обов'язкові утримання, за ініціативою підприємства і за ініціативою працівника.

Зведений облік заробітної плати. Синтетичний і аналітичний облік заробітної плати.

Тема 12. Облік витрат виробництва та готової продукції

Поняття, визначення та класифікація витрат П (С)БО 16 "Витрати". Облік та документальне оформлення витрат виробництва та готової продукції. Інвентаризація та облік незавершеного виробництва. Облік прямих витрат за їх видами. Облік, документальне оформлення та розподіл загальновиробничих витрат. Відображення операцій з обліку витрат виробництва на рахунках бухгалтерського обліку. Зведений облік витрат виробництва.

Поняття та класифікація готової продукції. Порядок формування первісної вартості готової продукції, порядок визначення і списання калькуляційних різниць. Характеристика основних методів калькулювання. Документування господарських операцій з руху готової продукції. Аналітичний облік готової продукції. Відображення операцій з обліку готової продукції на рахунках бухгалтерського обліку.

Поняття і розподіл витрат майбутніх періодів. Документування та облік витрат майбутніх періодів.

Тема 13. Облік формування доходів, витрат і результатів діяльності

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи, витрати і фінансові результати діяльності.

Основні вимоги до визнання, складу та оцінки доходів і витрат діяльності. Класифікація та облік доходів і витрат за різними видами діяльності і функціями.

Поняття фінансових результатів та порядок їх формування. Облік формування фінансових результатів діяльності за їх видами. Розрахунок прибутку, який підлягає оподаткуванню та його облік. Облік використання прибутку.

Тема 14. Облік власного капіталу та цільового фінансування

Визначення та класифікація власного капіталу. Документальне оформлення та облік власного капіталу за його видами: зареєстрований, капітал у дооцінках, додатковий, резервний, вилучений, неоплачений, нерозподілені прибутки (непокриті збитки).

Облік та документальне оформлення розрахунків з учасниками (засновниками) підприємства . Облік нарахування та виплати дивідендів. Облік цільового фінансування. Облік забезпечення майбутніх витрат та платежів.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 10 серп. 2022 р. URL: <https://goo.gl/drzYKY> (дата звернення: 07.02.2023).

2. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 р. № 3125-XII : станом на 1 жовт. 2018 р. URL: <https://goo-gl.me/HHsas> (дата звернення: 07.02.2023).

3. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 28 січ. 2023 р. URL: <https://goo.gl/of4RRQ> (дата звернення: 07.02.2023).

4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 : станом на 10 серп. 2021 р. URL: <https://goo.gl/g1FTwC> (дата звернення: 07.02.2023).

5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» : Наказ М-ва фінансів України від 27.06.2013 р. № 628 : станом на 3 серп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13#Text> (дата звернення: 07.02.2023).

6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" : Наказ М-ва фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 : станом на 29 лип. 2022 р. URL: <https://goo.gl/tJHzkH> (дата звернення: 07.02.2023).

7. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Наказ М-ва фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/PQRdh1> (дата звернення: 07.02.2023).

8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ М-ва фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/B2Ydxx> (дата звернення: 07.02.2023).

9. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ М-ва фінансів

України від 08.10.1999 р. № 237 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/dG4PHQ> (дата звернення: 07.02.2023).

10. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" : Наказ М-ва фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/eRvLp2> (дата звернення: 07.02.2023).

11. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" : Наказ М-ва фінансів України від 29.11.1999 р. № 290: станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/erNj4c> (дата звернення: 07.02.2023).

12. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/KeaD8f> (дата звернення: 07.02.2023).

13. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток" : Наказ М-ва фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/kvX2GE> (дата звернення: 07.02.2023).

14. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" : Наказ М-ва фінансів України від 10.08.2000 р. № 193 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/Tn5ZYu> (дата звернення: 07.02.2023).

15. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 "Виплати працівникам" : Наказ М-ва фінансів України від 28.10.2003 р. № 601 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://goo.gl/9WDNcE> (дата звернення: 07.02.2023).

16. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 09.11.1999 №291. URL: <https://goo-gl.me/im8C7> (дата звернення: 04.09.21).

17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://goo-gl.me/IhT4F>(дата звернення: 04.09.21).

18. Баранова А. О., Наумова Т. А., Кашперська А. І. Аудит :навч. посібн. Харків.: ХДУХТ, 2017. 246 с.

19. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь :Університет ДФС України, 2021. 388 с. URL: <https://goo-gl.me/WbiMh>

20. Довгопол Н.В., Полозова Т.В., Радченко М.О. Бухгалтерський облік: навч. посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності 051 –Економіка. Харків: ХНУРЕ, 2021. 300 с. URL: <https://goo-gl.me/OXgOw>

21. Облік і аудит у питаннях та відповідях: навч.-метод.посіб. / Є.В. Калюга та ін. Київ, 2019. 374 с.

22. Рязанова Н. О. Бухгалтерський облік :навчально-методичний посібник. Старобільськ: «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2022. 287 с. URL: <https://goo-gl.me/v3AeO>

Допоміжна література

1. Бондар Ю.В. Робочі документи аудитора. Лід Скедьюли та Програми. Аудиторська вибірка: посібник. Київ: ДП “Інформ.-аналіт. агенство”, 2017. 396 с
2. Гарасим П.М., Козима А.А., Забчук В.Д., Кушнірик І.П., Хомин П.Я. Фінансовий облік і звітність на підприємствах різних галузей. Тернопіль “Астон”, 2015. 288 с.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2018. 400 с.
4. Засадний Б. Розвиток бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю діяльності підприємств в умовах застосування МСФЗ. Кондор., 2018. 304 с.
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП): практич. посібник / [упоряд. Безверхий К. В.]. К. : Центр учб. літ., 2015. 226 с.
6. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. Н. М. Ткаченко. К. : Вид-во «Алерта», 2015. 1080 с.
7. Шара Є. Ю. Фінансовий облік І-ІІ : навч. посібник: У 2т. / Є. Ю. Шара, І. Є. Соколовська-Гонтаренко. Держ. фіскальна служба України, Нац. ун-т Держ. податкової служби України. К. : Центр учб. літ., 2016. Т.1. 336 с.; Т.2. 310 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Дистанційний курс з навчальної дисципліни «Облік і аудит». URL: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5114>
2. Master-бухгалтерія. Платформа для ведення бухгалтерського й управлінського обліку. URL: <https://masterbuh.com/>
3. Аудиторська палата України URL: <http://www.apu.com.ua/>
4. Бухгалтерський облік для початківців. Онлайн-курс відеолекцій компанії ЕУ в Україні. URL: <https://tinyurl.com/bdezcp7>
5. Всеукраїнська професійна громадська організація «Спілка податкових консультантів України» URL: <http://www.taxadvisers.org.ua/index.html>
6. Всеукраїнська професійна громадська організація: «Спілка аудиторів України» URL: <http://spilka-audit.org.ua/>
7. Газета «Бухгалтерія» URL: <http://www.buhgalteria.com.ua>
8. Газета «Все про бухгалтерський облік» URL: <http://gazeta.vobu.ua/>
9. Головбух - все для сучасного бухгалтера. URL: <https://www.golovbuh.com.ua/>
10. Державний комітет статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Законодавчі документи. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Лига Бизнес Информ. URL: www.liga.net
13. Міжнародна федерація бухгалтерів URL: <http://www.ifac.org/>
14. Міністерство фінансів України URL: <http://www.minfin.gov.ua>
15. Офіційний сайт Бухгалтерської звітності. URL:

<http://buhgalter911.com/Res/Blanks/Pervich>

16. Український бухгалтерський журнал «Баланс» URL: <http://www.balance.ua>

17. Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України URL: <http://www.ufpaa.org/>

18. Сайт «Ціна держави». Проект CASE Україна. URL: <https://cost.ua/>

19. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

Навчальна дисципліна «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ (РІВЕНЬ С- АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ)»

Тема 1. Сутність і предмет аналізу та контролю бізнес-процесів

Зміст економічного аналізу. Роль економічного аналізу та контролю в управлінні підприємством. Завдання аналізу та контролю в системі управління. Предмет економічного аналізу та його об'єкти. Основні категорії та види економічного аналізу. Сутність бізнес-процесів. Бізнес і підприємництво. Головні ознаки бізнесу. Класифікація бізнес-процесів. Умови функціонування бізнес-процесів. Суб'єкти та об'єкти бізнес-процесів. Види і форми бізнес-процесів підприємства.

Тема 2. Організаційно-інформаційне забезпечення аналізу та контролю бізнес-процесів

Поняття «інформація». Вимоги до інформації. Характеристика й класифікація найважливіших видів інформації на підприємстві. Методи перевірки інформації. Поняття інформаційної бази та етапів проведення економічного аналізу. Сутність, мета, задачі інформаційного забезпечення аналізу та контролю бізнес-процесів. Характеристика інформаційного забезпечення аналізу процесу виробництва.

Тема 3. Методика і організація аналізу та контролю бізнес-процесів

Метод і методика економічного аналізу, їх особливості. Основні класичні методи економічного аналізу. Логічні прийоми аналізу. Прийоми порівняння, деталізації, групування, балансовий прийом. Прийоми елімінування. Економіко-математичні прийоми. Основні евристичні (психологічні) прийоми. Методи аналізу бізнес-процесів підприємства. Метод реінжинірингу бізнес-процесів. Метод бенчмаркінгу бізнес-процесів. Організація вдосконалення бізнес-процесів. Показники ефективності бізнес-процесів та їх вимірювання.

Тема 4. Аналіз процесу виробництва продукції, робіт, послуг

Зміст та завдання аналізу виробничої програми підприємства. Аналіз процесу виробництва та обсягу продукції. Аналіз номенклатури, асортименту та структури продукції. Аналіз якості продукції. Аналіз ритмічності процесу виробництва. Оцінка резервів збільшення випуску продукції.

Тема 5. Аналіз попиту, стану ринку й процесу реалізації продукції (робіт, послуг) підприємства

Вивчення та оцінка попиту на продукцію. Аналіз процесу реалізації продукції, робіт та послуг. Аналіз бізнес-процесів щодо зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Тема 6. Аналіз виробничих ресурсів і організаційно-технічного рівня підприємства

Загальна схема аналізу виробничих ресурсів. Аналіз процесу забезпечення підприємства трудовими ресурсами та ефективності їх використання. Аналіз продуктивності праці. Оцінка впливу трудових факторів на обсяг продукції. Аналіз процесу забезпечення підприємств основними засобами та ефективності їх використання. Аналіз використання виробничого устаткування. Аналіз процесу забезпечення підприємства матеріальними ресурсами та ефективності їх використання.

Тема 7. Аналіз витрат та фінансових результатів підприємства

Значення, завдання й система інформаційного забезпечення аналізу витрат на підприємстві. Аналіз собівартості продукції за узагальненими показниками. Аналіз прямих витрат на виробництво продукції. Аналіз непрямих витрат і відносного рівня витрат.

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз фінансового результату діяльності підприємства і його складових. Оцінка впливу факторів на фінансовий результат. Аналіз показників ефективності (рентабельності) бізнес-процесів.

Тема 8. Аналіз фінансового стану підприємства

Завдання аналізу фінансового стану підприємства. Баланс як основне джерело інформації щодо оцінки фінансового стану підприємства. Загальна оцінка майна підприємства та ефективності його використання. Аналіз та оцінка структури джерел коштів підприємства. Оцінка раціональності формування структури джерел коштів. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості. Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Аналіз інтенсивності (ділової активності) бізнес-процесів та інвестиційної привабливості підприємства. Аналітична діагностика вірогідності банкрутства. Узагальнення результатів аналізу фінансового стану підприємства й визначення шляхів фінансового оздоровлення.

Тема 9. Аналіз бізнес-процесів в галузях економіки

Характеристика особливостей найважливіших об'єктів аналізу сільського господарства, торгівлі, будівництва, автомобільного транспорту та страхової діяльності. Зміст і завдання аналітичного процесу на підприємствах даних галузей економіки.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 10 серп. 2022 р. URL: <https://goo.gl/drzYKY>(дата звернення: 07.02.2023).
2. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 28 січ. 2023 р. URL: <https://goo.gl/of4RRQ>(дата звернення: 07.02.2023).
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 : станом на 10 серп. 2021 р. URL: <https://goo.gl/g1FTwC>(дата звернення: 07.02.2023).
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності: ГоловБух. 2023. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17012Z>(дата звернення: 06.01.2023).
5. Лучко М. Р., Бенько І. Д., Яцишин С. Р. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч. посіб./ за ред. М.Р. Лучко. Тернопіль:ТНЕУ, 2019. 390 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35370/1>
6. Шевчук О.В. Фінансовий аналіз : навчально-методичний посібник. Старобільськ : «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 285 с. URL: <https://goo-gl.me/v3AeO>
7. Шубіна С.В. Фінансовий аналіз: опорний конспект лекцій. Харків: ХННІ ДВНЗ УБС, 2019. 187 с.

Допоміжна література

1. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум: навчальний посібник. Львів, 2021. 264 с.
2. М.Р.Лучко С.М. Жукевич, А.І. Фаріон. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. / за ред. М.Р. Лучко. Тернопіль, ТНЕУ, 2016. 304 с.
3. Мірошник О., Шубіна С., Кравченко Б. Оцінка та шляхи підвищення фінансової стійкості підприємства. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. 2021. № 1(1). С. 17-22
4. Shubina, S., Mirosnyk, O., Rudenko, A., Karapetyan, R., Shevchuk, D. (2021). FINANCIAL REPORTING AS PART OF THE SYSTEM OF INFORMATION SUPPLY OF MODERN ENTERPRISE MANAGEMENT. FINANCIAL AND CREDIT SYSTEMS: PROSPECTS FOR DEVELOPMENT, 2(2). DOI: <https://tinyurl.com/mr4yn95h>
5. Шубіна С., Шевчук Д. Сучасні проблеми обліку фінансових результатів на підприємствах України. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій» (30 жовтня 2021 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 224-227.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Дистанційний курс з навчальної дисципліни «Економічний аналіз (рівень С – Аналіз і контроль бізнес-процесів)». URL: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=3725>
2. Master-бухгалтерія. Платформа для ведення бухгалтерського й управлінського обліку. URL: <https://masterbuh.com/>
3. Аудиторська палата України. URL: <http://www.apu.com.ua/>
4. Бухгалтерський облік для початківців. Онлайн-курс відеолекцій компанії ЕУ в Україні. URL: <https://tinyurl.com/bdezcp7>
5. Всеукраїнська професійна громадська організація «Спілка податкових консультантів України». URL: <http://www.taxadvisers.org.ua/index.html>
6. Всеукраїнська професійна громадська організація: «Спілка аудиторів України» URL: <http://spilka-audit.org.ua/>
7. Газета «Бухгалтерія». URL: <http://www.buhgalteria.com.ua>
8. Газета «Все про бухгалтерський облік». URL: <http://gazeta.vobu.ua/>
9. Головбух - все для сучасного бухгалтера. URL: <https://www.golovbuh.com.ua/>
10. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Законодавчі документи. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Міжнародна федерація бухгалтерів. URL: <http://www.ifac.org/>
13. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
14. Офіційний сайт Бухгалтерської звітності. URL: <http://buhgalter911.com/Res/Blanks/Pervich>
15. Український бухгалтерський журнал «Баланс». URL: <http://www.balance.ua>
16. Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України. URL: <http://www.ufpaa.org/>
18. Офіційна Інтернет-сторінка Світової організації торгівлі. URL: <http://www.wto.org>
19. Основи фінансового аналізу результатів діяльності. Онлайн-курс відео лекцій. Громадська організація ННДЕС. URL: <https://www.youtube.com>
20. Аналіз фінансового стану підприємства. Онлайн-курс відео лекцій. Громадська організація ННДЕС. URL: <https://www.youtube.com>

Навчальна дисципліна «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ І АУДИТ (РІВЕНЬ А - АУДИТ)»

Тема 1. Сутність і предмет аудиту

Необхідність, місце й роль аудиту в ринковій економіці. Історія виникнення й розвитку аудиту. Етапи становлення та розвитку аудиту.

Особливості становлення аудиту в Україні. Місце й роль аудиту в системі управління. Користувачі аудиту та їх цілі. Роль аудиту як сучасної форми фінансового контролю.

Сутність і мета аудиту. Визначення поняття «аудит». Визначення поняття «аудиторська діяльність». Відмінність аудиту від ревізії. Відмінність аудиту від судово-бухгалтерської експертизи. Поняття завдання з надання впевненості. Мета аудиту фінансових звітів. Предмет та об'єкти аудиту. Предметна область аудиту. Поняття об'єкту аудиту. Види об'єктів аудиту. Класифікація аудиту. Класифікаційні ознаки, характерні для аудиту. Види аудиту.

Тема 2. Регулювання аудиторської діяльності та її інформаційне забезпечення

Міжнародний досвід регулювання аудиторської діяльності. Підходи до регулювання аудиторської діяльності. Роль Міжнародної федерації бухгалтерів у регулюванні аудиторської діяльності.

Організаційне й методологічне управління аудиторською діяльністю в Україні. Орган суспільного нагляду. Роль Аудиторської палати України (АПУ) у забезпеченні незалежності аудиторського контролю. Правові основи функціонування АПУ. Повноваження АПУ. Порядок формування АПУ. Права та обов'язки членів АПУ. Функції голови АПУ. Структура та повноваження комісій АПУ. Регіональні відділення АПУ. Професійні громадські організації аудиторів України. Спілка аудиторів України: роль та правові основи функціонування. Умови створення інших професійних громадських організацій аудиторів. Внутрішньофірмове управління аудиторською діяльністю.

Нормативно-правове регулювання аудиторської діяльності в Україні. Концепції та постулати аудиту. Становлення системи нормативно-правового регулювання аудиторської діяльності в Україні. Законодавче регулювання аудиторської діяльності. Нормативно-правові акти АПУ. Міжнародні стандарти якості, аудиту, супутніх послуг, інших завдань з надання впевненості (МСА). Нормативно-правові акти НБУ та міністерств і відомств з питань організації аудиторської діяльності. Внутрішньофірмові стандарти аудиту.

Організаційні основи здійснення аудиторської діяльності. Суб'єкти проведення аудиту в Україні. Аудитор і його статус. Порядок сертифікації аудиторів. Аудиторська фірма і порядок її створення. Реєстр аудиторських фірм і аудиторів. Права аудиторів і аудиторських фірм. Обов'язки аудиторів і аудиторських фірм. Відповідальність аудиторів і аудиторських фірм.

Принципи здійснення аудиту. Основні принципи аудиту: незалежність, чесність, об'єктивність, професійна компетентність, добросовісність, конфіденційність, професійна поведінка. Професійна етика аудитора.

Інформаційне забезпечення аудиторської діяльності. Сутність інформаційного забезпечення аудиторської діяльності. Класифікація інформації, що використовується в аудиті.

Тема 3. Методи аудиту фінансової звітності та критерії її оцінювання

Методи, прийоми та процедури аудиту фінансової звітності. Поняття методики аудиту. Поняття методу аудиту. Загальнонаукові методи. Спеціальні методи. Спеціальні методи та методичні прийоми господарського контролю. Прийоми документального контролю. Прийоми фактичного контролю.

Аудиторські процедури. Аудиторська вибірка. Аналітичні процедури. Характер та цілі аналітичних процедур. Аналітичні процедури як процедури оцінки ризиків. Аналітичні процедури як процедури по суті. Аналітичні процедури в загальному огляді наприкінці аудиторської перевірки.

Критерії оцінювання фінансової звітності. Перелік критеріїв, за якими аудитор оцінює достовірність фінансової звітності: загальні прийнятність звітності, обґрунтованість, закінченість, оцінка, класифікація, розподіл, акуратність, розкриття.

Тема 4. Аудиторський ризик і оцінювання системи внутрішнього контролю

Сутність та зміст викривлень у фінансових звітах. Причини виникнення викривлень у фінансових звітах. Визначення поняття «помилка». Визначення поняття «шахрайство». Типи навмисних викривлень у фінансових звітах. Відповідальність управлінського персоналу за запобігання та виявлення випадків шахрайства і помилок. Властиві обмеження аудиту в контексті шахрайства. Відповідальність аудитора за виявлення суттєвих викривлень внаслідок шахрайства. Фактори ризику шахрайства. Дії аудитора у відповідь на ризики суттєвих викривлень внаслідок шахрайства.

Суттєвість в аудиті. Визначення поняття «суттєвість» в аудиті. Врахування рівня кількісних та якісних викривлень при (формуванні думки аудитора стосовно достовірності фінансової звітності. Оцінка суттєвості викривлень при визначенні характеру, розрахунку часу й обсягу аудиторських процедур та при підведенні підсумків їх виконання. Встановлення гранично допустимих обсягів не виправлених викривлень за розділами балансу. Способи розрахунку рівня суттєвості в аудиті. Взаємозв'язок між суттєвістю й аудиторським ризиком.

Аудиторський ризик і методи його оцінки. Характеристика аудиторського ризику. Складові аудиторського ризику. Властивий ризик. Ризик внутрішнього контролю. Ризик невиявлення. Методи оцінки аудиторського ризику. Інтуїтивний метод. Кількісний метод. Прийнятний аудиторський ризик.

Аудиторська оцінка системи внутрішнього контролю. Мета та завдання вивчення аудитором системи внутрішнього контролю (СВК). Етапи аудиту системи внутрішнього контролю. Вивчення та опис діючої СВК. Оцінка

доцільності контрольних механізмів. Перевірка ефективності СВК. Процедури оцінки ризику та джерела інформації щодо розуміння СВК суб'єкта господарювання.

Тема 5. Планування аудиту

Процес проведення аудиту та його стадії. Поняття аудиторського процесу. Стадії аудиту. Планування аудиту. Принципи планування аудиту.

Попереднє (стратегічне) планування аудиту. Лист-зобов'язання на проведення аудиту. Розуміння бізнесу клієнта. Ознайомлення з організацією і веденням бухгалтерського обліку.

Попередня оцінка достатності інформації для цілей аудиту. Визначення необхідного складу і кваліфікаційного рівня фахівців, термінів роботи, організаційних питань. Оцінка можливості проведення аудиту. Оформлення і підписання договору.

Розробка загального плану аудиторської перевірки. Оцінка суттєвості. Оцінка внутрішнього контролю. Оцінка ризиків. Розробка обсягу робіт і графіку проведення аудиту. Формування бюджету проекту. Складання загального плану аудиторської перевірки.

Розробка програми аудиту та складання меморандуму планування. Планування програми тестів контролю. Планування програми аудиторських процедур по суті. Складання робочої програми аудиторської перевірки та меморандуму планування.

Тема 6. Аудиторські докази та робочі документи аудитора

Сутність та види аудиторських доказів. Сутність аудиторських доказів. Достатність і відповідність аудиторських доказів. Види аудиторських доказів. Джерела отримання аудиторських доказів. Аудиторські процедури для одержання аудиторських доказів. Оцінка ступеня надійності аудиторських доказів. Робочі документи аудитора.

Поняття робочих документів аудитора. Причини, що зумовлюють необхідність робочих документів. Чинники, що впливають на форму, зміст та обсяг аудиторської документації. Склад робочих документів аудитора. Класифікація робочих документів аудитора. Вимоги щодо оформлення та порядку зберігання робочих документів аудитора

Тема 7. Аудит фінансової звітності

Мета і завдання аудиту фінансової звітності. Мета аудиторської перевірки фінансової звітності. Завдання аудиту фінансової звітності. Методика аудиту фінансової звітності. Послідовність перевірки фінансової звітності. Перевірка даних Балансу (Звіт про фінансовий стан) (ф. №1). Перевірка правильності складання Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (ф. №2). Перевірка даних Звіту про рух грошових коштів (ф. №3). Перевірка даних Звіту Звіт про власний капітал (ф. №4). Перевірка Приміток до річної фінансової звітності (ф. №5).

Методика та організація аудиту активів підприємства Аудит операцій з основними та іншими необоротними активами. Аудит нематеріальних активів. Аудит касових та розрахункових операцій. Аудит матеріально-виробничих запасів. Аудит дебіторської заборгованості. Аудит готової продукції та продажу товарів, робіт, послуг. Аудит витрат на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг.

Методика та організація аудиту пасивів підприємства. Аудит кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками. Аудит кредиторської заборгованості за кредитами банків. Аудит розрахунків з оплати праці. Аудит розрахунків з бюджетами та державними цільовими фондами.

Тема 8. Аудиторський звіт та інші підсумкові документи

Сутність, зміст і структура аудиторського висновку. Визначення поняття «аудиторський висновок». Формування думки щодо фінансових звітів. Вимоги МСА до структури й форми аудиторського висновку. Елементи аудиторського висновку. Характеристика елементів аудиторського висновку.

Види аудиторських висновків та умови їх надання. Безумовно-позитивний аудиторський висновок. Модифіковані аудиторські висновки. Модифікування аудиторського висновку додаванням пояснювального параграфу. Питання, що впливають на думку аудитора. Обставини, що можуть привести до висловлення іншої, ніж безумовно-позитивна, думки.

Умовно-позитивний аудиторський висновок. Негативний аудиторський висновок. Відмова від надання аудиторського висновку. Інші підсумкові документи. Аудиторський звіт: поняття, порядок оформлення та подання замовнику. Оформлення результатів надання супутніх послуг аудиторською фірмою. Порядок зберігання підсумкових документів.

Тема 9. Підсумковий контроль

Оцінка результатів аудиту. Оцінка повноти та якості виконання всіх пунктів програми аудиту. Адекватність розкриття фінансової інформації в звітності. Оцінка розміру загальної помилки звітності. Доцільність аудиторської програми як засобу виявлення помилок та фактів шахрайства.

Контроль якості роботи аудиторів. Поняття якості в аудиторській діяльності. Концептуальні основи контролю аудиторської діяльності в Україні. Види контролю якості аудиторських послуг. Внутрішній контроль. Основні вимоги до організації системи контролю якості аудиторських послуг. Елементи системи контролю якості аудиторських послуг.

Організація підвищення кваліфікації співробітників. Визначення можливості захисту якості аудиту перед незалежним спостерігачем. Документування процесу контролю якості в аудиторській фірмі. Зовнішній контроль якості. Контроль якості як передумова встановлення реальної ціни на аудиторські послуги.

Тема 10. Реалізація матеріалів аудиту

Меморандум виправлених аудитором помилок за результатами перевірки. Значення меморандуму. Загальні правила складання меморандуму. Форма і Зміст меморандуму.

Відстеження виконання клієнтом рекомендацій аудитора. Дії аудитора щодо перевірки виконання клієнтом наданих рекомендацій за результатами аудиторської перевірки. Права та обов'язки аудитора і клієнта стосовно виконання рекомендацій за результатами аудиту. Перелік документації аудитора, що забезпечує процес відстеження виконання клієнтом наданих рекомендацій.

Модифікація аудиторського висновку в разі невиконання клієнтом рекомендацій аудитора. Види аудиторських висновків в залежності від суттєвості невиконаних рекомендацій за результатами аудиту. Додаткові підсумкові документи, що надаються клієнту та іншим зацікавленим особам.

Тема 11. Аудиторські послуги, їх об'єкти і види

Поняття аудиторської послуги. Вимоги до надання аудиторських послуг. Спеціальні вимоги. Загальні професійні вимоги. Відповідальність аудиторів та клієнтів при наданні аудиторських послуг. Місце аудиторських послуг у загальному обсягу діяльності аудиторської фірми.)

Об'єкти і види аудиторських послуг. Перелік послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми). Класифікація аудиторських послуг. Види послуг за змістом. Види послуг за принципом сумісності.

Тема 12. Внутрішній аудит: його сутність, об'єкти і суб'єкти

Необхідність та сутність внутрішнього аудиту. Обставини, що обумовлюють необхідність внутрішнього аудиту. Сутність внутрішнього аудиту. Мета та завдання внутрішнього аудиту.

Об'єкти внутрішнього аудиту. Поняття об'єкта внутрішнього аудиту. Склад об'єктів внутрішнього аудиту.

Суб'єкти внутрішнього аудиту. Поняття суб'єкта внутрішнього аудиту. Організаційна структура та вимоги до служби внутрішнього аудиту. Функції служби внутрішнього аудиту.

Тема 13. Методичні прийоми внутрішнього аудиту

Методичні прийоми організації внутрішнього аудиту. Суцільна перевірка. Вибіркова перевірка. Документальна перевірка. Фактична перевірка. Аналітична перевірка. Комбінована перевірка.

Спеціальні методичні прийоми внутрішнього аудиту, Інспектування. Запит. Підтвердження. Перерахування. Аналітичні процедури.

Тема 14. Реалізація матеріалів внутрішнього аудиту

Підсумкові документи внутрішнього аудиту. Вимоги щодо форми та змісту підсумкових документів внутрішніх аудиторів. Контроль якості роботи внутрішніх аудиторів. Відповідальність внутрішніх аудиторів за виконання обов'язків стосовно проведення внутрішнього аудиту.

Відстеження виконання структурними підрозділами рекомендацій внутрішніх аудиторів. Дії внутрішніх аудиторів стосовно перевірки виконання посадовими особами наданих рекомендацій за результатами внутрішнього аудиту.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Антонюк О.Р. Формування концепції теоретичного забезпечення послуг професійної аудиторської діяльності в Україні /О.Р. Антонюк// [монографія] - Рівне: Вид-ць Дятлик М., 2017.-300 с.
2. Бондар В.П. Концепція розвитку аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: Монографія. - Житомир: ЖДТУ, 2008. - 456 с
3. Голов С. Розкриття інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі Міжнародних стандартів фінансової звітності / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит.-2012-№5.-С. 3-14.
4. Давидов Г.М. Аудит: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. Затверджено МОН / За ред. Г.М. Давидова, МВ. Кужельного. —К.: Т-во «Знання», 2009. - 495 с
5. Дерев'янка С.І. Основи аудиту. Навч. посібник / С. І. Дерев'янка, С. О. Олійник, Н. П. Кузик, О. М. Ганяйло. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 328 с
6. Каменська Т. Кваліфікаційні вимоги до внутрішніх аудиторів / Т. Каменська. // Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 12. - С.39-44.
7. Мамишев А. В. Ризико-орієнтований підхід до виявлення аудиторами фінансових шахрайств і злочинів із відмивання грошей / А. В. Мамишев // Фінанси України. - 2013-№4. - С.80-88.
8. Немченко В. В. Аудит. Підручник /В. В. Немченко - К.: Центр учбової літератури, 2012.-540 с.
9. Приятельчук О.А. Аудит схемах і таблицях.-К.: Освіта України. - 2010. -240 с. 38.
10. Рядська В. В. Аудит. Практикум / В. В. Радська - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 462 с.
11. Суха О.Р. Аудит: [навч. посіб.] / О.Р. Суха. - Львів : «Новий світ-2000», 2009. – 284 с.
12. Утенкова КО. Аудит. Навчальний посібник. - К.: Алерта, 2011 - 408 с.
13. Чепелюк Г. Економічно-правові засад и взаємодії зовнішніх аудиторів та інспекторів банківського нагляду / Г. Чепелюк. // Вісник Національного банку України. -2014. - №1.-37- 40.
14. Чернелевський Л. М. Аудит: теорія і практика:

Навч. посібник / Л. М. Чернелевський, Н. І. Беренда-К.: "Хай-ТекПрес", 2008-560 с.

15. Янчева Л.М. Аудит: Навч. посіб. для студентів, викладачів ВНЗ. Рекомендовано МОН/ЯнчеваЛ.М.,МакеєваЗО. - К.: Т-во «Знання», 2009. - 335 с.

16. Засадний Б. Розвиток бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю діяльності підприємств в умовах застосування МСФЗ. –К.: Кондор, 2018. – 304 с.

Допоміжна література

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1997 р. №996 (із змінами)

2. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-ХІІ (із змінами)

3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р.

4. Міжнародні стандарти якості, аудиту, супутніх послуг, інших завдань з надання впевненості. [Видання 2016 р.]. - К.: АПУ, 2017.

5. Методичні рекомендації щодо забезпечення аудиторськими фірмами системи зберігання аудиторської документації та іншої конфіденційної інформації. [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/files/temp/833-546211.doc>

6. Положення про сертифікацію аудиторів [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.co.in.ua/files/temp/722317600.doc>

7. Концепція системи забезпечення якості аудиторських послуг в Україні- [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/files/temp/567121052.doc>

8. Положення про забезпечення незалежності аудитора [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://api.com.ua/files/temp/1239983549.doc>

9. Положення про постійне удосконалення професійних знань аудиторів України [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/files/temp/246566690.doc>

10. Положення про зовнішні перевірки системи контролю якості аудиторських послуг[Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/-files/temp/1346610002.doc>

11. Положення про зовнішні перевірки системи контролю якості аудиторських послуг[Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.-ua/files/temp1346610002.doc>

12. Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг - [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/files/temp/207-7494523.doc>

13. Концептуальна основа контролю аудиторської діяльності в Україні [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/files/temp/20-99327807.doc>

14. Методичні рекомендації з рейтингування аудиторських фірм України [Електронний ресурс].- Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/files/reestr/2-126620413.doc>

15. Порядок застосування до аудиторів (аудиторських фірм) стягнень за неналежне виконання професійних обов'язків [Електронний ресурс]. - Режим доступу до рес.: <http://apu.com.ua/files/temp/1892138889.doc>

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Журнал Аудитор України www.audukr.com.ua
2. Журнал «Незалежний аудит» <http://n-auditor.com.ua/uk/>
3. Журнал Аудитор України <http://aumtonikr.com.ua>
4. Журнал Бухгалтерський облік і аудит www.business.kiev.ua
5. Все про бухгалтерський облік www.vobu.com.ua
6. Законопроекти України www.zakon.gov.ua
7. Аудиторська палата України <https://www.apu.com.ua/>
8. Спілка аудиторів України www.spilka-audit.org.ua

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПИСЬМОВИХ ВІДПОВІДЕЙ НА КОМПЛЕКСНОМУ АТЕСТАЦІЙНОМУ ЕКЗАМЕНІ

Структура екзаменаційного білету

Атестаційний екзамен складається з двох етапів:

1 етап – тестова перевірка знань студентів з навчальних дисциплін: «Оподаткування», «Фінансовий облік (рівень А – Фінансовий облік за національними стандартами)», «Економічний аналіз (рівень С – Аналіз і контроль бізнес-процесів)», «Бухгалтерський контроль і аудит (рівень А – Аудит)»

2 етап – розв’язання практичних завдань, що дозволяє перевірити сформованість відповідних умінь та практичних навичок з навчальних дисциплін: «Оподаткування», «Фінансовий облік (рівень А – Фінансовий облік за національними стандартами)», «Економічний аналіз (рівень С – Аналіз і контроль бізнес-процесів)», «Бухгалтерський контроль і аудит (рівень А – Аудит)»

Оцінювання атестаційного екзамену

Розрахунок балів

Практичне завдання	25 × 2 = 50 балів
Тести	50 × 1 = 50 балів
Всього	100 балів

Критерії оцінювання відповідей на тести

«1» бал – правильна відповідь

«0» балів – неправильна відповідь.

Критерії оцінювання практичних завдань

За розв’язання кожного завдання студент може отримати максимально 25 балів. Але при наявності недоліків ця кількість балів знижується. При цьому використовується така шкала:

23-25 балів	Студент дає повну, вичерпану відповідь. Вона складається з правильного арифметичного результату; доцільного і логічного теоретичного обґрунтування виконаних розрахунків; вірного посилання (за необхідністю) на відповідні законодавчі та нормативні акти.
19-22 балів	Студент розв’язує практичне завдання з деякими незначними похибками в арифметичному розрахунку, які не впливають на кінцевий результат, або має незначні неточності в логічності теоретичного обґрунтування; не має посилань на відповідні законодавчі та нормативні акти.
15-18 балів	Студент розв’язує практичне завдання без теоретичного обґрунтування виконаних розрахунків; теоретичне обґрунтування

	зроблене, процес розв'язання вірний, але є арифметична помилка у розрахунках.
0-14 балів	Студент зовсім не розв'язує практичне завдання вірно; його опис та розв'язання повністю ідентичні опису та розв'язанню аналітично-розрахункового завдання, яке виконано іншим студентом.

Оскільки в екзаменаційному білеті представлено 2 практичних завдання, то за їх вирішення студент може отримати від 0 до 50 балів.

Загальне оцінювання знань студентів за виконану роботу здійснюється за 100 бальною шкалою з подальшим переведенням в національну шкалу.

Шкала оцінок:

«5» відмінно – 100-90 балів;

«4» добре – 89-70 балів;

«3» задовільно – 69-50 балів;

«2» незадовільно – 49-1 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел студент на вимогу члена екзаменаційної комісії залишає аудиторію та одержує загальну незадовільну оцінку (0 балів).